

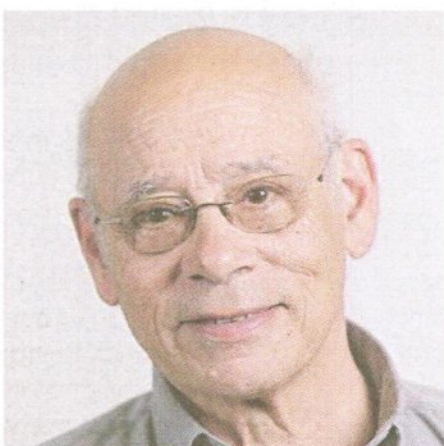
96759149-0	30/01/2026	הארץ - מוסף מיוחד	עמוד 48	1	26.3x33.79
תד"ח מצב / דו"ח המדינה חברה כלכלה ומדיניות נחום בל - 25170					

משברים אמיתיים ומשברים מדומים במערכת החינוך בישראל :

TheMarker המחלקה המסחרית - תוכן שיווקי

משברים אמיתיים ומשברים מדומים במערכת החינוך בישראל

דו"ח מצב המדינה 2025 של מרכז טאוב חושף את הפער בין השיח הציבורי למציאות במערכת החינוך, יישום מדיניות והכשל המתמשך בניהול ובהקצאת משאבים

נחום בלס, חוקר וראש תוכנית מדיניות החינוך במרכז טאוב | צילום: מרכז טאוב

גור הכשרה שונה. ברמה הכלל-ארצית, הוא מד-גיש, לא חסרות מורות ולכן הוא סבור שמדובר ב"משבר מדומה".

ועדת שפירא: הזדמנות לשינוי תפיסתי
פרסום המלצות ועדת שפירא במרץ 2025 עשוי להתברר כאחד האירועים החשובים בתולדות מערכת החינוך. ועדת שפירא מונה ב-2023 על מנת להתמודד עם האתגרים הנובעים מהגידול המואץ במספר הילדים והזכאים לשירותי חינוך מיוחד ולהגדיל משמעותית את שיעורי השילוב של תלמידי החינוך המיוחד בבתי הספר הרגילים, העומדים כיום על כ-60% בלבד לעומת יותר מ-90% ברוב המדינות המפותחות.

הדו"ח מציג שתי המלצות חשובות המהוות שינוי תפיסה מהפכני: האחת נוגעת ביסודה לשינוי סדר העדיפויות - או בלשונם של מחברי הדו"ח, "היפור הפירמידה" - וקוראת להעניק חשיבות רבה יותר לחינוך הקדם-יסודי. ההמלצה השנייה היא להקטין את מספר התלמידים מהגן ועד לכיתה ט' לממוצע של 19 תלמידים בכיתה. החידוש הדרמטי של הדו"ח הוא ההוכחה שאפשר להקטין את הכיתות ללא צורך בהגדלה מסיבית של מספר המורות במערכת, על ידי הפחתת שעות העבודה המוקצות כיום לכיתה וכלי שהדבר יפגע בהישגים הלימודיים והחינוכיים.

נחום בלס: "מערכת החינוך מתמודדת כיום עם מגוון אתגרים, אך לא כל סוגיה שמעסיקה אותה היא בבחינת משבר. המשבר האמיתי והדרמטי הוא הגידול העצום והבלתי מידתי בשנים האחרונות במספר תלמידי החינוך המיוחד ובתקציב המוקצה להם, שאינו מלווה בעלייה בשיעור התלמידים המשולבים בכיתות רגילות. לעומת זאת סוגיית המחסור במורות, שכבר שנים אינה יורדת מסדר היום הציבורי בישראל, איננה אלא 'משבר מדומה' שאינו נתמך במדדים אובייקטיביים. כמו כן אני סבור כי יישום המלצות ועדת שפירא, ובראשן הגדלה דרמטית של ההשקעה בחינוך הקדם-יסודי והקטנת הכיתות, תוך צמצום מספר שעות העבודה לכיתה, יחולל מהפכה של ממש בכלל מערכת החינוך בישראל".

למידים במערכת כולה. בהתאם, תקציב החינוך המיוחד זינק ובשנת תשפ"ה גדל ב-26% - הרבה מעבר לקצב הגידול בתקציב החינוך הכולל. המשמעות בפועל היא שחלק ניכר מהגידול בתקציב משרד החינוך מוקצה לגידול במספר התלמידים בחינוך המיוחד, בלי שיחול שיפור בשירות שהם מקבלים מצד אחד ויצירת עומס הולך וגובר על החינוך הכללי, מצד שני.

מחסור במורות? לא בהכרח
בניגוד לתפיסה הרווחת, המחקר אינו מוצא עדות אמפירית למחסור כללי במורות בישראל. ניתוח נתוני כוח האדם מלמד כי בשנים האחרונות קצב הגידול במספר המורות אף גבוה מקצב הגידול במספר התלמידים. סימולציות של היצע וביקוש, הן ברמה הכלל-ארצית והן לפי מקצועות לימוד, מצביעות על כך שמספר המורים גדל מהר יותר ממספר התלמידים.

שיעור המשרות הפנויות בתחילת שנת הלימודים נמוך מאוד, וירידתו בחדושים הראשונים של השנה מצביעה על כך שאין מדובר במחסור מתמשך. נתוני משרד החינוך עצמו מראים כי עם פתיחת שנת הלימודים שיעור המשרות הפנויות עומד על פחות מ-0.2% מכלל המשרות, שיעור נמוך מאוד, שניתן להגדירו כתחלופה טבעית ולא כמשבר.

לדברי החוקר נחום בלס, גם אם קיים מחסור כל-שהו ביישובים או בבתי ספר מסוימים או במקצוע זה או אחר, זהו מחסור נקודתי בלבד שהמערכת מצליחה להתמודד איתו - בין השאר באמצעות גיוס מורות איכותיות שקיבלו את הכשרתן במ-

זאת למרות הידע המקורי המצטבר המצביע על כך שהשקעה בגיל הרך מניבה את התשואה החברתית והכלכלית הגבוהה ביותר. מעבר לפערים בין שלבי החינוך, הדו"ח מצביע על בעיה מבנית חמורה נוספת, שכן בממוצע שנתי קיים פעם של כמעט 5% בין התקציב המאושר במהלך השנה לבין ביצוע תקציב בפועל. סכום זה מתקרב לארבעה מיליארד שקלים בשנה בממוצע 2025. פער זה חוזר על עצמו לאורך מספר שנים ואינו מהווה תופעה חד-פעמית. מדובר במשאבים משמעותיים שהיו יכולים לשמש לשיפור תנאי ההוראה, להרחבת שירותים או לצמצום פערים. בד בבד חלה עלייה משמעותית בתקציבי הרורכה של משרד החינוך, הן הרורכות הגלויות והן הרורכות הסמויות. גידול זה מלווה בחוסר שקיפות ובהעדר פיקוח פרלמנטרי וציבורי אפקטיבי, חרף הנחיות חוזרות של בג"ץ ומבקר המדינה להעמקת הבקרה והשקיפות בניהול התקציב.

נראה כי על אף הגידול המתמשך בתקציב המשרד, שמצביע על המשך הצמיחה בהשקעה בחינוך, הגידול מרוכז בעיקר בחינוך המיוחד ובסעיפי הרורכות. פחות משאבים מוקצים להשקעה בפעולות לקידום המערכת בכללותה, כגון שיפור תנאי ההוראה או הרחבת השירותים לכלל התלמידים.

החינוך המיוחד: גידול בלתי מידתי
אחת המגמות הבולטות והמדאיגות ביותר בשנים האחרונות היא הגידול החרג במספר תלמידי החינוך המיוחד. בין 2020 ל-2024 עלה מספרם ב-61%, לעומת גידול של 8.5% בלבד במספר הת-

ענת יפה

בשיח הציבורי בישראל מערכת החינוך מתוארת תדיר כמצויה במשבר עמוק. מחסור במורות, עומס תקציבי, ירידה בהישגים ופערים מתרחבים הפכו למונחים שגורים בכותרות ובדיונים. אולם בחינה אמפירית שיטתית של הנתונים מציינת תמונה מורכבת יותר: לצד אתגרים מבניים אמיתיים ישנם גם "משברים מדומים" שממשיכים להעסיק את המערכת - לעיתים על חשבון טיפול בבעיות היסוד. פרק החינוך בדו"ח מצב המדינה 2025 של מרכז טאוב, שנכתב בידי נחום בלס, חוקר וראש תוכנית מדיניות החינוך במרכז טאוב, מתמקד בשלושה צירים מרכזיים: תקציב משרד החינוך, סוגיית כוח האדם בהוראה, ויישום המלצות ועדת שפירא להתמודדות עם הגידול המואץ בחינוך המיוחד. מכלול הנתונים והניתוחים מוביל למסקנה ברורה: האתגר המרכזי של מערכת החינוך אינו מחסור במשאבים בלבד, אלא האופן שבו הם מוקצים ומנוצלים.

תקציב החינוך: גידול בהשקעה, בעיות ביישום

בהשוואה בינלאומית ניכר שיפור מסוים בהשקעה בחינוך בישראל. ההוצאה לתלמיד בחינוך היסודי - כאחוז מהתמ"ג לנפש - אף חצתה את ממוצע מדינות ה-OECD, והפער בחינוך העל-יסודי הצטמצם משמעותית בעשור האחרון. עם זאת, התמונה משתנה כאשר בוחנים את החינוך הקדם-יסודי: שם הפער מול מדינות ה-OECD לא רק שלא הצטמצם, אלא אף גדל - מ-5% ל-11%.

